

DOI: 10.26565/2227-8877-2020-91-11

УДК 81'373.7/255: 821.111-312.9

МОВНІ ОДИНИЦІ НА ОЗНАЧЕННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ В ПРОСТОРІ В РОМАНАХ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР»: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Береговенко Н. С.

асистент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету; e-mail: nataliia.berehovenko@btsau.edu.ua;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3825-0390>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=sOMT9H8AAAAJ&hl=ru>;

(Біла Церква)

Стаття присвячена комплексному дослідженню особливостей перекладу мовних одиниць на означення руху в перекладознавчому аспекті в романах Джоан Роулінг «Гаррі Поттер». В ході дослідження мовні одиниці на означення руху поділено на три семантичні категорії: 1) спосіб руху, що виражений, як ходьба, біг, стрибки, політ; 2) сфера руху, що представлена, як земля, повітря; 3) темп руху, такий, як нормальний, повільний та швидкий. Кожна семантична категорія, характеризується такими ознаками, як: “рух без допоміжних засобів пересування, самостійно”, та “рух за допомогою засобів пересування”. Усі мовні одиниці на означення переміщення розділено на такі семантичні категорії дієслова на означення переміщення: кроками, бігом, стрибками, польотом, за допомогою засобів пересування. У нашому дослідженні були розглянуті особливості перекладу групи дієслів, що означають переміщення в повітрі та за допомогою засобів пересування в англійській та українській мовах. Задля передачі стилістичного забарвлення оригіналу були виділені найпоширеніші види перекладацьких трансформацій, що використовуються для відтворення контекстуальних значень мовних одиниць на означення переміщення, які представлені замінами стилістичного забарвлення, замінами одних частин мови на слова інших частин мови, лексичними замінами, комплексними трансформаціями, перестановками слів, додаванням, вилученням та модуляцією. Серед основних типів семантичних категорій мовних одиниць на означення руху виділяються дієслова на означення переміщення: кроками, бігом, стрибками, польотом, за допомогою засобів пересування. Крім цього, у дослідженні було встановлено, що найбільшим ступенем диференціації характеризуються дієслова, які передають переміщення на суші. Так, Джоан Роулінг надає перевагу дієсловам швидкого руху, їх повторюваність невисока, але вони є досить різноманітними.

Ключові слова: дієслова руху, перекладознавчий аспект, перекладацька трансформація, контекстуальне значення, семантична категорія.

Береговенко Н. С. Языковые единицы для обозначения перемещения в пространстве в романе Дж. Роулинг «Гарри Поттер»: переводческий аспект. Стаття посвящена комплексному исследованию особенностей перевода языковых единиц для обозначения движения в переводческом аспекте в романах Джоан Роулинг «Гарри Поттер». В ходе исследования языковые единицы для обозначения движения разделены на три семантические категории: 1) способ движения: ходьба, бег, прыжки, полет; 2) сфера движения, представленная

как земля и воздух; 3) темп движения: нормальный, медленный и быстрый. Каждая семантическая категория характеризуется такими признаками, как: "движение без вспомогательных средств передвижения, самостоятельно" и "движение с помощью средств передвижения". Всю парадигму языковых единиц, обозначающих перемещение, делится на следующие семантические категории глагола для обозначения перемещения: шагами, бегом, прыжками, в воздухе, с помощью средств передвижения. В нашем исследовании были рассмотрены особенности перевода группы глаголов, обозначающих перемещение в воздухе и с помощью средств передвижения в английском и украинском языках. Для передачи стилистической окраски оригинала были выделены наиболее распространенные виды переводческих трансформаций, используемых для воспроизведения контекстуальных значений языковых единиц, обозначающих перемещение. Трансформации представлены заменами стилистической окраски, заменами одних частей речи на слова других частей речи, лексическими заменами, комплексными трансформациями, перестановками слов, добавлением, изъятием и модуляцией. Среди основных типов семантических категорий языковых единиц, обозначающих движение выделяются глаголы типа перемещения: шагами, бегом, прыжками, в воздухе, с помощью средств передвижения. Кроме этого, в исследовании было установлено, что наибольшей степенью дифференциации характеризуются глаголы, обозначающие перемещение на суше. Джоан Роулинг отдает предпочтение глаголам быстрого движения, их повторяемость невысока, но они достаточно разнообразны.

Ключевые слова: глаголы движения, контекстуальное значение, переводческая трансформация, переводческий аспект, семантическая категория.

Berehovenko N. Language units rendering movement in Joanne Rowling's "Harry Potter": the aspect of translation. The article is devoted to a comprehensive study of the aspects of translation of linguistic units rendering movement Joanne Rowling's novels Harry Potter. In the course of the study, I divided verbs of motion into three semantic categories: 1) a way of movement (walking, running, jumping, flight); 2) the medium of movement (the earth, the air); 3) the rate of movement (normal, slow, fast). Each semantic category is tagged as: "movement without vehicles" and "movement using vehicles". The verbs rendering motion fall into the following semantic categories: verbs rendering walking, verbs rendering running, verbs rendering jumping, verbs rendering flying, verbs rendering vehicles. In my research, I described the peculiarities of translation of English verbs rendering flying and verbs rendering vehicles into Ukrainian language. In the article, I single out the most common types of translation transformations that aim to maintain the stylistic coloring of the original text. They are the following: substitutions of stylistic coloring, replacements of parts of speech, lexical transformations, reduction and modulation. I identify the basic types of linguistic units rendering movement by walking, jogging, jumping, flying, and using vehicles. In addition, the verbs rendering movement on land demonstrate the highest degree of differentiation. The author evidently prefers the verbs rendering fast movement, as they are not frequent but rather diverse. The verbs that render movement in the air and in (on) water are less numerous, which is explained by low frequency of corresponding actions in the novel.

Keywords: contextual meaning, semantic category, translating transformation, verbs rendering motion.

1. ВСТУП

Важливе місце в системі англійської та української мов займає дієслово, йому притаманна більша, ніж іншим частинам мови, ємність змістової структури та більш рухоме коло значень. Сучасні дослідження, що проведені на матеріалі різних функціональних стилів

(В. С. Горєва, M. Short), доводять, що дієслово посідає друге місце за вживаністю в англійських текстах художньої літератури після іменника [3, с. 45].

Незважаючи на значні досягнення вітчизняної та зарубіжної лінгвістики у вивченні системних та функціональних характеристик англійських дієслів (Є. І. Гороть, В. І. Перебийніс, І. В. Тименко, С. С. Хідекель, J. Tuldava), та великий інтерес, які учені проявляють до дієслів руху, не розв'язаними й досі залишається низка проблем. Так, вживане у художньому творі, дієслово набуває функціональних характеристик, до яких відносяться ступінь уживаності (частота дієслова, лексико-семантичної групи, групи словозмінних форм, моделі граматичної сполучуваності); лексична наповненість моделі граматичної сполучуваності; комунікативне призначення, взаємозв'язок різноаспектних характеристик та прагматичне навантаження [3, с. 47]. Поділяючи наведену точку зору, додамо, що у процесі перекладу дієслово оригіналу, маючи усталені характеристики, вступає у непрості відносини з дієсловами мови перекладу.

Дієсловам руху присвячені низки праць у вітчизняних мовознавчих студіях. Так, зокрема, семантична структура дієслів руху була предметом дослідження А. Г. Безрукова (на матеріалі німецької мови), Г. К. Венедиктова (на матеріалі болгарської мови), З. М. Стрелкової (на матеріалі польської мови). В українському мовознавстві мовні одиниці на означення руху досліджували Т. П. Усатенко, М. П. Лесюк, Т. М. Орлова та ін. Спробою аналізу дієслів руху в історико-етимологічному плані є праці російських мовознавців Є. В. Чешко та А. І. Кузнецової. Окремі лексико-граматичні особливості дієслів руху побіжно описані в наукових працях І. Р. Вихованця, В. Г. Войцехівської, З. І. Іваненко, В. М. Русанівського, Є. К. Тимченка та ін. [1, с. 6]. Однак, багато особливостей семантики, словотворення, а також, особливо сполучуваності дієслів руху та їх перекладу ще недостатньо досліджені у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві.

Актуальність теми зумовлюється невизначеністю питань пов'язаних із відсутністю спеціальних розвідок, які б торкалися досліджуваного явища саме в перекладознавчому аспекті.

Об'єктом дослідження є мовні одиниці на означення переміщення в сучасній англійській мові.

Предметом дослідження є перекладацькі трансформації англійських мовних одиниць на означення переміщення.

Метою даної статті є виявити основні тенденції та шляхи перекладу мовних одиниць на означення руху з якої на яку мову?.

Мета цієї праці зумовлює вирішення таких **завдань**:

– окреслити особливості передачі мовних одиниць на означення руху ресурсами іншої мови (української) у перекладознавчому аспекті;

– визначити особливості перекладу цього пласту дієслів.

Методи дослідження зумовлені метою і поставленими завданнями. Матеріал дослідження проаналізовано із залученням комплексно-перекладознавчого, індуктивного та дедуктивного методів.

Матеріал дослідження було дібрано методом суцільної вибірки із романів Джоан Кетлін Роулінг “*Гаррі Поттер*” (Rowling J. K. “*Harry Potter*”) та їх перекладів здійснених видавництвом “АБАБАГАЛАМАГА”.

Наукова новизна статті полягає в тому, що у лінгвістичній літературі недостатньо висвітлено питання про особливості перекладу мовних одиниць на означення руху. Результати дослідження дозволили встановити основні тенденції перекладу таких дієслів. Порівняльний аналіз основних тенденцій перекладу досліджуваного явища з урахуванням усього комплексу компонентів значення та особливостей граматичної будови мов є важливим кроком у розробці методики порівняльного аналізу лексики досліджуваних мов.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дієслова об’єднуються на основі таких спільних категорій, як буття, свідомість, рух, поведінка. Найчіткішою і найскладнішою за своєю структурою є дієслова руху. Ці лексеми активно втягують до свого кола слова інших граматичних класів, особливо іменники та прикметники, і самі стають базою для утворення інших частин мови [1, с. 10].

У нашому дослідженні ми виділяємо три семантичні категорії, які притаманні досліджуваним дієсловам, відповідно до характеру руху: 1) *спосіб руху*; 2) *сфера руху*; 3) *темп руху*. Кожна з цих семантичних категорій членується на конкретизуючі ознаки. Семантичну категорію “*спосіб руху*” конкретизують такі ознаки: “*рух без допоміжних засобів пересування, самостійно*” та “*рух за допомогою засобів пересування*”. Перша ознака об’єднує такі дієслова руху без допоміжних засобів пересування:

1. Переміщення кроками:

- нормального темпу: іти (*to stride, to come, to go*), прямувати (*set off*), підступати (*to make one's way*), ввалюватися (*to come skidding*), вигулькнути (*to come*), податися геть (*walk off*).

- повільного темпу: човгати (*shuffle*), шкандибати (*to traipse, to stomp, to limp, to stump off, to hobble*), чимчикувати (*to trot*), плентатися (*to wander, to slouch, to make one's way, to remove one's foot slowly, to stagger*), чалапати (*to squelch*), дріботіти (*to go scurrying, to hurry, to set off, to totter*), брести (*to blunder*), дибати (*to amble*), тупотіти (*to clatter*), лазити (*hang around*).

2. Переміщення бігом:

- бігти (*to hurry, to run, to sprint, to walk too quickly, to streak off*), гайнути (*to set off at run*), чкурнути (*to sprint*), прослизнути (*to sneak up, to slip, to edge out, to escape, to move out*), вилетіти (*to race out, to storm out, to speed out*), кулею помчати (*to put on a spurt of speed*), дряпанути (*to run*), шаснути (*to shot*), прожогом вилетіти (*to treat out, to run flat-footed*), майнути (*to sweep, to hurry*), мчати (*to speed, to sprint*), дременути (*to run*), вискочити (*to dodge out*).

3. Переміщення стрибками:

- стрибати (*to vault, to make a wild escape*).

Друга семантична категорія властива дієсловам переміщення за допомогою засобів пересування, як, наприклад:

- їздити (*to drive*), гасати (*to roar*), рушати (*set off*), гайнути (*to race*), майнути (*to soar*).

Абстрактна семантична категорія “сфера руху” актуалізується у конкретизуючих семантичних ознаках: 1) по землі (*to walk, go*); 2) у воді (*to swim, to drift*); 3) у повітрі: гайнути (*to race*), літати (*to flee, to pitch*), мчати (*to trail*), промайнути (*to flutter, to soar*).

У нашому дослідженні ми розглянемо особливості перекладу групи дієслів, що означають переміщення в повітрі та за допомогою засобів пересування в англійській та українській мовах. Так, у процесі перекладу цих мовних одиниць часто зберігається стилістична відповідність перекладу тексту оригіналу, яка досягається за рахунок врахування особливостей стилів текстів мовою оригіналу і перекладу та адекватної передачі всіх стилістичних характеристик оригіналу як-то у прикладах (1), (2), (3). Так, у прикладі (1), при перекладі дієслова *fly* (*літати, пролітати*) збережена повна адекватність – “*летить*” (*пересуватися в повітрі за допомогою крил*). У прикладі (2) дієслова *flying* (*літання, пролітання*) передана українським відповідником “*літати*” (*пересуватися в повітрі за допомогою крил*). У прикладі (3) англійська нефінітна форма дієслова виражена інфінітивом без частки “*to*” – *flutter* (*перелітати, пурхати*) передана фінітною формою дієслова “*промайнула*” (*пролетіла з великою*

швидкістю, промчала), а отже, стилістична відповідність повністю збережена у перекладі, на відміну від граматичної, оскільки ресурсами української мови неможливо передати складний додаток англійського варіанту: [VP [V noticed] [O a large, tawny owl flutter]]. Наприклад:

(1) “Let Hedwig out, she can **fly** behind us.” [Chamber, p. 19] – “Впусти Гедвігу, нехай **летить** за нами.” [Кімната, с. 25]

(2) “She’s used to **flying** around outside.” [Chamber, p. 1] – “Вона звикла **літати**.” [Кімната, с. 2]

(3) “None of them noticed a large, tawny owl **flutter** past the window.” [Stone, p. 1] – “Ніхто й не помітив, як за вікном **промайнула** велика, сіра сова.” [Камінь, с. 2]

У прикладі (4) використано трансформацію заміни частини мови. Англійський прикметник *airborne* (перебуваючий у повітрі) замінений у процесі перекладу на дієслово руху *носився* (рухатися з великою швидкістю). Наприклад:

(4) “Peeves was the school poltergeist, a grinning, **airborne** menace who lived to cause havoc and distress.” [Chamber, p. 57] – “Півз Полтергейст був шкільним приви́дом який, посміхаючись, **носився** в повітрі, загрожуючи кожному, бо страшенно любляв спричиняти колотнечу і неприємності.” [Кімната, с. 63]

При перекладі прикладу (5) конструкція *with the force of a bullet* (із силою кулі) передана в друготворі словосполученням, що позначає швидкість переміщення в просторі “**кулею вилетіла**” (стрілко полетіла). У другій частині речення вжито трансформацію перестановки членів речення: *he whirled upright and zoomed away* (він метнувся і різко злетів у гору) у перекладі – “**він шугнув угору, а тоді щез**”. Українське дієслово “**шугнув**” є стилістично забарвленим, а отже застосованою є стилістична трансформація.

(5) “**With the force of a bullet**, the wad of chewing gum shot out of the keyhole and straight down Peeves’s left nostril; **he whirled upright and zoomed away, cursing.**” [Prisoner, p. 57] – “**Жуйка кулею вилетіла** з замкової шпарини і влучила Півзові просто в ліву ніздрю. **Він шугнув угору, а тоді щез**, проклинаючи все на світі.” [В'язень, с. 62]

Нами засвідчені непоодинокі випадки заміни значення дієслова у процесі перекладу. Так, дієслово *arrived* (прибувала, приїжджала, приходила) замінено на дієслово “**прилетіла**” (летячи, з’явилася де-небудь, швидко прибула куди-небудь), що краще підходить по контексту (оскільки йдеться про прибуття на місце призначення мітлою у якості засобу пересування). Така ж заміна засвідчена і в прикладі (6), у якому англійське дієслово *bounced*

(підстрибували, відскакували), передане як дієслово “літали” (мали здатність триматися і пересуватися в повітрі), відповідно, дієслово руху в англійській мові перейшло із групи “переміщення стрибками” до групи “переміщення польотом” в українській мові:

(6) “*Arrived about five minutes after you did.* [Prisoner, p. 23] – “*Прилетіла через якихось п'ять хвилин після вас.*” [В'язень, с. 29]

(7) “*Fred and George rounded off the evening with a display of Filibuster fireworks; they filled the kitchen with red and blue stars that **bounced** from ceiling to wall for at least half an hour.*” [Chamber, p. 30] – “*Потім Фред із Джорджем продемонстрували піротехніку від Флібустьєра: заповнили усю кухню червоними й блакитними зірками, що майже півгодини літали, відбиваючись від стелі та стін.*” [Кімната, с. 34]

У прикладі (8) використана комплексна трансформація. Перекладач застосовує членування речення оригіналу, що полегшило сприйняття інформації. До того ж використано заміну англійського словосполучення *urged his broom* (спрямовував свою мітлу) на дієслово руху “злетів” (летячи, піднявся в повітря) в українській мові. У перекладі наступної пари дієслів: *was streaking* (промайнує) – *мчав* (дуже швидко переміщався в повітрі) збережена повна еквівалентність. У прикладі (9) так само замінюється значення дієслова. Так, у перекладі зміст фразового дієслова *to head back* (перегороджувати (шлях)) переданий за допомогою дієслова “помчати” (почати пересуватися, переміщатися з великою швидкістю). Наприклад:

(8) “*He urged his broom through the turbulent air, staring in every direction for the snitch, avoiding a bludger, ducking beneath Diggory, who was streaking in the opposite direction.*” [Prisoner, p. 78] – “*Він рішуче злетів у розбурхане небо, шукаючи очима снич. Старався уникати бладжерів і Діггорі, коли той мчав назустрі.*” [В'язень, с. 81]

(9) “*He turned, intending to head back toward the middle of the field.*” [Prisoner, p. 79] – “*Він розвернувся, щоб знову помчати на середину поля.*” [В'язень, с. 82]

Таким чином, перекладацькі трансформації допомагають адаптувати текст першотвору, роблячи його ближчим до норм цільової мови.

Як було зазначено раніше, з метою запобігання дослівного перекладу і передачі усієї повноти змісту у друготворі, перекладач змушений вдаватися до різних трансформацій, які у свою чергу типові для досліджуваної групи дієслів. У семантичній групі дієслів на означення переміщення за допомогою засобів пересування ми виділяємо дві сфери руху: 1) *по землі*; 2) *у повітрі*. Так, ці групи характеризуються своїми особливостями перекладу.

1. Група дієслів на означення переміщення по землі за допомогою засобів пересування здебільшого передається із збереженням повної еквівалентності, як-то у прикладах (10), (11), (12), (13); із застосуванням комплексних трансформацій (14), лексичних змін (15), та граматичних трансформацій (45).

У прикладі (10) англійське фразове дієслово *set off* (відправився в дорогу) передане контекстуальним еквівалентом “*рушив*” (відправився куди-небудь або до когось, чогось). У прикладі (11) так само зміст мовної одиниці *reached* (доїхав до, добирався до чогось, досяг) переданий контекстуальним еквівалентом “*виїхали*” (їдучи, з’явилися де-небудь, у якомусь місці). У прикладі (12) не засвідчено особливих змін при перекладі фразового дієслова *backed out* (виїхали (заднім ходом)), де збережена повна співвіднесеність плану вираження і плану змісту – “*задом виїхав*” (задньою частиною їхав, відправився звідки-небудь, за межі чогось, кудись). У прикладі (13) відтворено повну еквівалентність. Дієслово *moved on* (рухатися далі) передане еквівалентом “*рушили*” (починали рух, пересування, переміщення); дієслово *arrived* (прибув, приїхав, прийшов) передане відповідником “*заїхав*” (в’їхав в середину, в межі чого-небудь). Порівняймо:

(10) “*He hurried to his car and set off for home.*” [Chamber, p. 4] – “Побіг до машини й *рушив* додому.” [Кімната, с. 6]

(11) “*They had almost reached the highway when Ginny shrieked that she’d left her diary.*” [Chamber, p. 30] – “Уже майже *виїхали* на шосе, і тут Джіні згадала, що забула вдома щоденник.” [Кімната, с. 34]

(12) “*He got into his car and backed out of number four’s drive.*” [Stone, p. 2] – “Він сів у машину й почав *задом виїжджати* з подвір’я.” [Камінь, с. 6]

(13) “*The traffic moved on and a few minutes later, Mr. Dursley arrived in the Grunnings parking lot, his mind back on drills.*” [Stone, p. 2] – “Машини, нарешті, *рушили*, й за кілька хвилин містер Дурслі *заїхав* на стоянку фірми “Граннінгс”, знову думаючи лише про свердла.” [Камінь, с. 6]

При перекладі прикладу (14) застосовується комплексна трансформація, по-перше стилістична трансформація, тобто лексична одиниця англійської мови замінюється на елемент розмовної лексики в українській мові, а по-друге – граматична трансформація заміни значення слова. Так, дієслово *roaring* (ревути, горлаючи, гиркаючи) у перекладі замінюється стилістично забарвленим дієсловом *гасають* (метушливо переміщаються в різних напрямках (на конях,

машинах і т. ін.).

(14) “**Roaring along like maniacs.**” [Chamber, p. 13] – “**Гасають, як божевільні.**” [Камінь, с. 17]

У прикладі (15), навпаки засвідчена заміна лексичної одиниці **trundled** з перевинною семантикою “покотив(ся)”, що є більш емоційною, на нейтральне поняття “**виїжджати**” (поїхати, відправлятися звідки-небудь, за межі чогось, кудись).

(15) “*Mr. Weasley started up the engine and they **trundled** out of the yard.*” [Chamber, p. 31] – “*Містер Візлі завів мотор, і вони почали **виїжджати** з подвір'я.*” [Камінь, с. 35]

При відтворенні такого класу дієслів перекладач може вдаватися до граматико-лексичної трансформації модуляції. Словосполучення **let's go** (відпускати, дати волю) замінено на “**поїхали**” (почали рухатися, переміщатися в певному напрямку суходолом або водою за допомогою яких-небудь засобів пересування), таку заміну можна вважати, на нашу думку, контекстуальним еквівалентом англійського словосполучення **let's go**. Наприклад:

(16) “**Let's go,**” said Ron's voice from his right.” [Chamber, p. 34] – “**Поїхали!** – пролунав праворуч від нього Ронів голос.” [Кімната, с. 38]

Приклад (17) постає як поліпредикативне утворення, що вміщує п'ять самостійних речень, перше з яких відтворює пряму мову, а решта чотири – короткі речення, поєднанні координативними зв'язками. Отже, перекладач зумів відтворити загальну тональність мовленнєвого відрізка і вибір фрази “**кулею влетіли**” є доречним. Також, у прикладу (17) застосовано граматичну трансформацію, внаслідок якої відбулася заміна значення дієслова. Лексична одиниця **shot** (піднялися, швидко підвищувалися) замінена в друготворі на словосполучення “**кулею влетіли**”, така заміна надає текстові більшої емоційності, напруженості. Наприклад:

(17) “*Hold on!*” Ron yelled, and he slammed his foot on the accelerator; they **shot** straight into the low, woolly clouds and everything turned dull and foggy.” [Goblet, p. 35] – “*Тримайся! — крикнув Рон і щосили натиснув на газ; вони **кулею влетіли** в низькі пухнасті хмари, і все стало тьмяним та імлістим.*” [Келих, с. 39]

2. Дієслова на означення переміщення у повітрі за допомогою засобів пересування відтворюються низкою засобів: повними еквівалентами (18); із залученням стилістичних (19), (20), (21); граматичних трансформацій (22). Так повним еквівалентом є приклад (18), у якому лексична одиниця **shot** (пронісся, промчав, промайнув) передана дієсловом **понісся** (швидко,

нестримно рушив у якомусь напрямку).

Дієслово **zoomed** (різко злетів вгору) розкривається за допомогою стилістичної трансформації – “**зайнув**” (швидко побіг, помчав), тобто заміни на більш емоційний мовний елемент, який можна, на нашу думку, вважати контекстуальним еквівалентом вищезгаданої лексичної одиниці, так, як він досить вдало відображує процес, який змальовано в уривку (19). У прикладі (49) нейтральна одиниця **soared** (високо летів, піднявся вгору) передана розмовним елементом “**майнув**” (швидко побіг, полетів куди-небудь). Знов таки дієслово руху **fly** (літати, пролітати) відтворюється у прикладі (21) за допомогою фамільярного мовного елемента **гасають** (метушливо переміщуються в різних напрямках). Прикладом застосування граматичної трансформації слугує речення (22), де спостерігається заміна значення дієслова. Порівняймо:

(18) “Wood **shot** toward the ground, landing rather harder than he meant to in his anger, staggering slightly as he dismounted Harry.” [Chamber, p. 49] – “Вуд **понісся** додолю зі злості приземлившись занадто різко, і тому мало не впав, злізаючи з мітли Гаррі спустився слідом за ним.” [Кімната, с. 58]

(19) “With a jolt of panic, Harry threw himself flat to the broom-handle and **zoomed** toward the Snitch.” [Prisoner, p. 79] – “Гаррі панічно притиснувся до мітли і **зайнув** на сніч.” [В'язень, с. 82]

(20) “He **soared** right around the stadium at full speed, racing Fred and George.” [Chamber, p. 88] – “Він **майнув** довкола стадіону, переганяючи Фреда і Джорджа.” [Кімната, с. 93]

(21) “And two of them **fly** around trying to knock people off their brooms.” [Chamber, p. 87] – “А два з них **гасають** довкола і намагаються збити гравців з мітел.” [Кімната, с. 92]

(22) “Harry stuck his head out of the window: Traffic was **rumbling** along the main road ahead, but their street was empty.” [Chamber, p. 34] – “Гаррі вистромив голову з вікна: по головному шосе **мчали** машини, але на їхній вуличці було порожньо.” [Кімната, с. 38]

Отже, на основі проведеного дослідження мовних одиниць на означення руху ми виділяємо такі лексико-семантичні групи дієслів: дієслова на означення переміщення кроками, дієслова на означення переміщення бігом, дієслова на означення переміщення у повітрі та дієслова на означення переміщення за допомогою засобів пересування. Кожна з цих груп характеризується своїми особливостями перекладу.

До найпоширеніших прийомів, що застосовуються для передачі змісту мовних одиниць на означення переміщення в просторі належать: стилістичні трансформації, які створюють

колерит розмовного мовлення та надають висловлюванню більшої виразності; заміна значення слова, що в деяких випадках адаптує текст, роблячи його ближчим та зрозумілішим для цільової аудиторії; та додавання, що ширше розкриває зміст першотвору.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз властивостей англійського дієслова в сучасних художніх творах свідчить, що провідна роль дієслова в системі текстотвірних засобів виходить із його особливої синтаксичної природи. Дієслово визначає, що собою будуть становити інші частини речення: зокрема, які іменники будуть супроводжувати дієслово, які відношення до нього будуть мати ці іменники та як їхня семантика буде залежати від семантики дієслова. Таким чином, в жанровому оформленні досліджуваних творів беруть участь не лише дієслова, але і слова інших частин мови, зокрема, іменники, які є залежним компонентом типової ядерної моделі $[V] + [N]$. Такі іменники виконують функцію уточнювальної художньої деталі.

Жанрова специфіка роману “Гаррі Поттер” зумовлює значну кількість синонімічних рядів дієслів руху, які в свою чергу найоб’єктивніше виражають додаткові смислові відтінки лексичних понять. Дієслова руху посідають чільне місце в лексиконі досліджуваних мов, найцентральніші позиції в структурі речення англійської та української мов.

Мовні одиниці на означення руху поділяють на три семантичні категорії: 1) *спосіб руху*, що виражений, як *ходьба, біг, стрибки, політ*; 2) *сфера руху*, що представлена, як *земля, повітря*; 3) *темп руху*, такий, як *нормальний, повільний та швидкий*. Кожна семантична категорія, характеризується такими ознаками, як: “*рух без допоміжних засобів пересування, самотійно*”, та “*рух за допомогою засобів пересування*”.

Усі мовні одиниці на означення переміщення ми розділяємо на такі семантичні категорії дієслова на означення переміщення: *кроками, бігом, стрибками, польотом, за допомогою засобів пересування*.

Через значні відмінності між англійською та українською мовами, що найбільше виражаються в лексичних, граматичних та стилістичних особливостях, перекладач змушений використовувати різного роду трансформації, які дозволяють запобігти дослівного перекладу. Повна адекватність перекладу ґрунтується на врахуванні стилістичних особливостей оригіналу. Це означає, що при перекладі необхідно знайти замітники стилістичних засобів оригіналу. Серед найпоширеніших перекладацьких трансформацій, що використовуються для відтворення

контекстуальних значень мовних одиниць на означення переміщення в просторі виділяються: *заміна стилістичного забарвлення, заміна однієї частини мови на слово іншої частини мови, лексична заміна, комплексна трансформація, перестановка слів, додавання, вилучення, модуляція.*

Отже, дієслова руху є невід’ємною домінантною частиною мови художнього твору. У лексичному змісті цих мовних одиниць, крім загальної ідеї переміщення, виражені основні його семні ознаки: спосіб, швидкість, середовище, початкова чи кінцева фази та ін.

Група дієслів руху – це одна з семантично найбагатших та найрізноманітніших у межах дієслова як частини мови. Найбільшим ступенем диференціації характеризуються дієслова, які передають переміщення на суші. Джоан Роулінг надає перевагу дієсловам швидкого руху, їх повторюваність невисока, але вони є досить різноманітними. Дієслова що передають рух у повітрі та у (на) воді, є менш чисельними у кількісному відношенні, що пояснюється частотністю самих змальованих дій у романі.

Перспективним вбачається аналіз мовних одиниць на означення переміщення та їх перекладу в художніх творах інших авторів сучасної англійської мови.

Додаток 1

Таблиця № 1. 1.

Переклад англійських мовних одиниць на означення руху

Переклад дієслів на означення переміщення кроками			
Нормального темпу		Повільного темпу	
англійський варіант	переклад	англійський варіант	переклад

to appear	вигулькнути	to amble	дибати
to arrive	прийти	to blunder	брести
to bloom	вигулькнути	to clatter	тупотіти
to come	іти, припертися, вигулькнути	to hang around	лазити
to come skidding	ввалюватися	to hobble	шкандибати
to go	іти	to limp	шкутильгати
to peer	вигулькнути	to make way	плентатися
to pace	крокувати	to scurry	дріботіти
to set off	прямувати	to set off	дріботіти
to stride	крокувати	to shuffle	човгати
to walk	гуляти	to slouch	плентатися
to walk up	підійти	to stole	крастися
to walk off	податися геть	to squelch	чалапати
		to stagger	брести
		to stomp	шкандибати
		to stump	шкандибати
		to totter	дріботіти
		to traipse	шкандибати
		to trip	дріботіти
		to trot	чимчикувати, дріботіти
		to wander	плентатися
		to go scurrying	дріботіти

Таблиця № 1. 2.

Переклад діслів на означення переміщення бігом	
англійський варіант	переклад

to come galumphing	підстрибком примчатися
to come stride	вискочити
to dart	шугнути
to dodge	вискочити
to edge	вислизнути
to escape	вислизнути
to head	кинутися
to hurry	бігти, майнути
to hurtle	бігти
to move out	вислизнути
to put on a spurt of speed	кулею мчати
to race	летіти
to run	бігти, дременути
to run flat-footed	прожогом видетіти
to run as fast as one can	дремнути
to set off at a run	гайнути
to shot	шаснути
to slip	вислизнути
to sneak up	прослизнути
to storm	вилетіти
to speed	мчати
to spring	кинутися
to sprint	бігти, мчати, чкурнути
to streak	бігти
to stride	бігти
to stroll	гайнути
to sweep	майнути
to tear	прожогом вилетіти
to walk too quickly	бігти

Таблиця № 1. 3.

Переклад дієслів на означення переміщення стрибками	
англійський варіант	переклад
to bound	стрибати
to dismount	зістрибнути
to hop	стрибати
to make a wild escape	стрибати
to leap	стрибати
to leap from one`s seat	скочити
to vault	стрибати

Таблиця № 1. 4.

Переклад дієслів на означення переміщення польотом	
англійський варіант	переклад
to airborne	носитися в повітрі
to drop like a boulder	каменем полетіти вниз
to fly	літати
to flutter	майнути
to soar	летіти
to trail	мчати

Таблиця 1. 5.

Переклад дієслів на означення переміщення за допомогою засобів пересування	
англійський варіант	переклад
to flee	летіти
to race	гайнути
to roar	гасати
to set off	рушати
to soar	майнути
to swing	їхати

ЛІТУРАТУРА

1. Бердіна О. О. Семантика дієслів руху з градуальною семою в англійській мові. *Філологічні трактати*. 2013. Т. 5, № 2. С. 5–12.
2. В'язень : Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 1999. 383 с.
3. Іваницька Н. Б. Функціонально-семантична класифікація українських та англійських дієслів. Київ : КНТЕУ, 2004. 196 с.
4. Камінь : Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 319 с.
5. Келих : Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і келих вогню. Київ : А-А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2000. 670 с.
6. Кімната : Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і таємна кімната. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 1998. 351 с.
7. Орден : Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і Орден фенікса. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2003. 815 с.
8. Принц : Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і Напівкровний Принц. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2005. 720 с.
9. Реліквії : Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і смертельні реліквії. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2007. 640 с.

REFERENCES

Berdina, O. (2013) Semanty`ka diyesliv ruxu z gradual`noyu semoyu v anglijs`kij movi [Semantics of verbs of motion with a gradual seme in English]. *Filologichni traktaty*, 5 (2), 5 – 12. (in Ukrainian)

Ivanyczka, N. (2004) Funkcionalno-semantchna klasyfikaciya ukrayinskyx ta anglijskyx diyesliv [Functional and semantic classification of Ukrainian and English verbs]. K.: KNTEU. (in Ukrainian)

Stone : Rowling J. K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. U.S.A. : Scholastic Publishing, 1997. 223 p.

Secrets : Rowling J. K. *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. U.S.A. : Scholastic Publishing, 1998. 251 p.

Prisoner : Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. U.S.A. : Scholastic Publishing, 1999. 317 p.

Goblet : Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire. U.S.A. : Scholastic Publishing, 2000. 636 p.

Order : Rowling J. K. Harry Potter and the Order of the Phoenix. U.S.A. : Scholastic Publishing, 2003. 766 p.

Prince : Rowling J. K. Harry Potter and the Half-Blood Prince. U.S.A. : Scholastic Publishing, 2005. 607 p.

Hallows : Rowling J. K. Harry Potter and the Deathly Hallows Prince. U.S.A. : Scholastic Publishing, 2007. 607 p.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ / INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Береговенко Наталья Сергеевна – ассистент кафедры романо-германской филологии Белоцерковского национального аграрного университета; e-mail: nataliia.berehovenko@btsau.edu.ua ; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3825-0390> ;
GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=sOMT9H8AAAAJ&hl=ru>

Berehovenko Nataliia – Assistant Lecturer at Law and Linguistics Department of Bila Tserkva National Agrarian University; e-mail: nataliia.berehovenko@btsau.edu.ua ; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3825-0390>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=sOMT9H8AAAAJ&hl=ru>